С Т А Н О В И Щ Е

от проф. дфн Вася Николова Велинова (ЦСВП „Иван Дуйчев, СУ)

член на научно жури (съгласно заповед на Ректора на СУ РД-38-146 от 11.03.2025 г.) по конкурса за заемане на академичната длъжност „**доцент**“ в проф. направление 2.2.**История и археология** (История и култура на балканите през XV – XVII в.), обявен в ДВ бр. № 5 от 17.01. 2025 г. с единствен кандидат

гл. ас. д-р Светозар Симеонов Ангелов

Конкурсът с единствен кандидат гл. ас. д-р Светозар Симеонов Ангелов е обявен за нуждите на ЦСВП „Иван Дуйчев“ към СУ „Св. Климент Охридски“. При обявяването му са спазени всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на СУ. Кандидатът е представил изисквания комплект от документи, публикации и административни справки, необходими за допускането му до реално участие в конкурса.

Гл. ас. Светозар Ангелов участва в конкурса с една монография (198 с.), една глава от книга, две студии в реферирани научни издания в международни бази данни и 18 статии в специализирани научни издания у нас и в чужбина. Хабилитационният труд на кандидата КЮСТЕНДИЛ КАТО ДУХОВЕН ХРИСТИЯНСКИ ЦЕНТЪР ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ. МИТРОПОЛИТСКИЯТ ХРАМ „УСПЕНИЕ БОГОРОДИЧНО“, София, 2025, ISBN 978-619-93223-1-4 напълно съответства на цялостната му досегашна изследователска дейност, а именно - изучаване на културната история на западните български земи през късното Средновековие, поствизантийския период и ранното Възраждане с акцент върху църковната архитектура и живопис и съхранения в тях епиграфски материал. Освен монографията кандидатът е представил глава от книгата, посветена на църквата в с. Горановци (*Ангелов, С., Я. Митов. Църквата „Св. Архангел Михаил“ край село Горановци, Кюстендилско*. София, 2023. ISBN:978-954-07-5791-9), с. 43-106: *Стенописите на църквата „Св. Архангел Михаил“ край с. Горановци, Кюстендилско*. Тя също е отражение на научните дирения на гл. ас. Св. Ангелов в областта на историята на църковната архитектура и живопис. Но тези изследвания не са самоцелни, те винаги са поставени в широк исторически, филологически и литургичен контекст, за да може от тях да се извлече максимално количество информация за мястото им и влиянието им в духовния живот на региона. Същото важи и за представените в конкурса публикации – студии и статии, които могат да се систематизират в три

направления – изследване на епиграфски материал от средновековни стенописи, работа с архивни документи и фотоархиви, аналитично описание и комплексно изследване на църкви от поствизантийския период, отделни иконографски сцени или иконни сбирки.

Приложените справки за цитиранията свидетелстват за интереса към научната продукция на кандидата и за нейните качества. Приложените справки за учебна натовареност, за участие в научна и проектна дейност, за цитирания в индексирани издания и пр. покриват напълно изискванията на Закона.

Монографичният труд на гл. ас. Светозар Ангелов е посветен на историята на гр. Кюстендил като културно и духовно средище през дълъг хронологически период и на едни конкретен паметник в тази хилядолетна история – църквата „Успение Богородично“ в града. На пръв поглед очакването е за един класически позитивистичен прочит на изворите за миналото на Кюстендил, но зад прецизното изложение на фактите и прегледа на изворите (и едните и другите подложени на целенасочена селекция) много бързо прозира основната идея и съответно – научна задача на автора: да очертае профила на духовното средище, да работи за създаването на модел за подобни проучвания, които разкриват приемствеността между отделните исторически епохи. В резултат пред читателя се разгръща един истински исторически палимпсест, чието създаване започва от IV в. пр. Хр. и продължава кажи-речи до Освобождението на България от османска власт. В този богат на фактология научен наратив авторът целенасочено ни запознава с основни аспекти на духовния живот на града, с неговата монументална архитектура и променящи се културни пластове.

В контекста на изградената вече представа за същността и параметрите на едно дълго просъществувало духовно средище е представен и основния за града паметник – митрополитската църква „Успение Богородично“. Кандидатът е избрал комплексния подход при опита си да реконструира неговата история. Той ползва домашни извори, османо-турски документи, приписките от книгите от църковната библиотека, архивни документи, надписи от икони, за да запълни липсващи сведения от историята на храма. В резултат на това той прецизира датирането на основаването на църквата, построяване, освещаване, дава нови сведения за църковни дейци в едни от най-напрегнатите десетилетия на борбата

на българския народ за национално утвърждаване – годините на отстояването на църковната независимост.

Специално внимание е отделено на описанието на иконната сбирка, където за първи път се обнародват подробни сведения за някои от иконите - изработената върху дъговидно извити дъски икона на св. Екатерина, гръцките икони от 1818 г. Част от тях се публикуват тук за първи път (след направени предварителни съобщения от Св. Ангелов на различни научни форуми). Описания на иконите са много подробни, привеждат се редица паралели, там където това е възможно, анализират се често пъти литературните източници (жития, разкази за чудеса, химнографски текстове), вдъхновили определено изображение (напр. иконата на Архангелския събор от 1814 г. или иконата на Йоан Кръстител като Ангел на пустинята и пр.) В някои моменти авторът се увлича в многословен преразказ на добре известни евангелски събития, но тази информация прави книгата достъпна за по-широка любознателна читателска аудитория извън тясно специализирания кръг на медиевистиката. Подробно и компетентно, с отлична библиографска осведоменост са описани и стенописите в църквата, посочени са нейните особености, паралелите с други паметници. От изложението се разбира, че тази храм е изписан от квалифицирани и добре подготвени майстори-зографи като Христо Димитров, Иван Доспевски и др., които са създали и някои по-сложни откъм богословското си съдържание композиции. Авторът анализира подробно изображенията в куполите, но вероятно би било уместно да се поразсъждава още за изображението на *Ветхии дьни* и развитата в основите на купола небесна йерархия (с.143-144), която ни отвежда директно към доста стари литературни образци и усложнени в богословско отношение композиции. Кандидатът подробна се спира на надписите, идентифицира техния произход от съответните текстове, подчертава прообразния им характер. Повечето се публикуват за първи път, което несъмнено е принос на труда. Ако в едно бъдещо допълнено издание се добавят и някои по-обширни теоретични обобщения за цялостното внушение на ансамбъла от източния купол, мисля че работата само би спечелила.

Не мога обаче да не отбележа и приносния характер на направената идентификация на едни от новооткритите стенописи в конхата на апсидата – т.

нар. Fons Pietatis, за който авторът допуска възможността да е проникнал чрез печатните издания. Тази тема не е чужда на неговите научни интереси и смятам, че в нея също има голяма потенциал за изследователя и тя също следва да бъде задълбочена, обогатена и доразвита в по-нататъшните му научни дирения.

Следващата част от монографията е посветена на сбирката от старопечатни книги в църквата и на значението им като възможен извор за историята на храма. Можем само да приветстваме стремежа на кандидата да разшири обсега на своя анализ и да се обърне към тези често пъти пренебрегвани, но много важни източници. В тази част са представени 11 от най-старите книги, съдържащи сведения за историята на митрополитския храм – 1 книга е от XVII в., 7 са от XVIIIв. и три са от XIX в. като сред тях има екземпляр от Неделника на Софроний Врачански (1806 г.) За две от книгите няма сведения да съдържат приписки и те спокойно могат да отпаднат от този кратък илюстративен списък. Що се отнася до останалите, следва да се прецизират принципите на публикуване на приписките: как се предават правописните особености, типа писмо, как се разграничават различните хронологични пластове в тях. Като се има предвид прецизния подход към надписите от икони и стенописи на предходните страници, смятам, че пропуските при старопечатните издания са резултат на механично прехвърляне на по-стари варианти на този опис, които в печатната версия вероятно ще бъдат избегнати.

В задълбочените познания на кандидата и в умението му да извлича максимални количества информация от надписите ни убеждават двете му студии, посветени съответно на надписите от манастира Касинец край Враца и от Кремиковския манастир край София. В тях се прави обстоен литургичен и текстологичен анализ на епиграфския материал, привеждат се литературните източници с тяхното многообразие, за да се очертае специфичния семантичен пласт, заложен във всеки един епиграфски текст. Надписите се разглеждат не само като допълнение към съответното изображение, но и като специфичен художествен образ, допълващ визуалния материал и основните идейни внушения. Статиите са приносни не само с конкретните си резултати, но и с прилаганата в

тях комплексна методология, разкриваща динамичната връзка между слово и образ в средновековния храм.

В редица студии гл. ас. Светозар Ангелов представя непубликувани архивни материали, главно свързани с фоторахива на Асен Василиев, в чиято обработка, предварителна систематизация и дигитализация е участвал активно. Голяма част от статиите проследяват отделни иконографски композиции и техния литургичен контекст. Тези статии правят впечатление с богата си библиографска осведоменост, с прилагания в тях комплексен културно-исторически, богословски и литургичен анализ. Резултатите от авторовите наблюдения са приносни и откриват поле за нови научни изследвания.

Гл. ас. Светозар Ангелов е участвал и в редица научно-изследователски проекти на ЦСВП „Иван Дуйчев“. Има серия публикации, свързани с работата по проектните теми. С тях най-често се въвежда в научно обращение малко познат визуален материал, особено в статиите, посветени на фотоархива на А. Василиев.

Накрая, но не на последно място по важност, бих искала да изтъкна отличната подготовка и много добрата работа на кандидата в преподавателската и учебна дейност. Той води няколко свободно избираеми курса, задължителни семинарни занятия и курсове в магистърски програми, които се приемат много добре от студентите. Тъй като конкурсът е за академичната длъжност „доцент“ искам да отбележа отличните педагогически умения на кандидата, високото научно ниво на водените от него лекции, както и изборът на актуални и полезни за студентите теми в свободно избираемите дисциплини – всичко това е важно условие и за бъдещото научно и преподавателско кариерно развитие на гл. ас. Светозар Ангелов.

Като имам предвид казаното до тук за научните постижения и приноси на кандидата, неговите публикации, цитиранията и отзивите за научната му работа предлагам на останалите членове на Научното жури да гласуват положително за избора на гл. ас. Светозар Ангелов за академичната длъжност „доцент“, за което и самата аз лично ще гласувам „за“ с пълна убеденост.

28.04. 2025 г. Проф. дфн Вася Велинова